

В.А. ДЕРІЙ

(Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна)

С.Ю. ПОПИНА

(Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль, Україна)

Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі

Стаття присвячена актуальним питанням економічної природи, підбору, формування та використання економічних показників витрат підприємства і собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі. Запропоновано авторське трактування терміну «економічні показники», які є числовими значеннями натуральних, трудових або вартісних вимірників, що відповідним чином характеризують господарський об'єкт, факт, подію, явище. Запропоновано сформулювати наступні групи економічних показників щодо витрат підприємства і собівартості продукції: витрати на виробництво (завершені та незавершені) і виправлення браку, отриманого від нього; витрати за елементами; витрати за видами діяльності підприємства; інші витрати і втрати підприємства; собівартість виробленої (завершеного) продукції; собівартість реалізованої (проданої) продукції. Встановлено міру впливу зміни оплати праці на собівартість продукції. Аналіз витрат підприємства та собівартості продукції запропоновано проводити за 8 напрямками. Зокрема: план витрат і собівартості продукції та рівень його виконання; відхилення у витратах та собівартості продукції; їх динаміка; зміни у витратах, цінах, нормах, номенклатурі й асортименті продукції; фактори впливу на собівартість продукції та її зниження за статтями й елементами витрат, окремими виробами.

Ключові слова: облік, статистика, аналіз, індекси, моделювання, витрати підприємства, собівартість продукції, економічні показники.

В.А. ДЕРІЙ

(Тернопольский национальный экономический университет, г. Тернополь, Украина)

С.Ю. ПОПИНА

(Тернопольский национальный экономический университет, г. Тернополь, Украина)

Экономические показатели расходов предприятия и себестоимости продукции в учете, статистике и анализе

Статья посвящена актуальным вопросам экономической природы, подбора, формирования и использования экономических показателей расходов предприятия и себестоимости продукции в учете, статистике и анализе. Дана авторская трактовка термина «экономические показатели», которые являются числовыми значениями натуральных, трудовых или стоимостных измерителей, что соответствующим образом характеризует хозяйственный объект, факт, событие, явление. Предложено сформировать следующие группы экономических показателей по расходам предприятия и себестоимости продукции: затраты на производство (завершенные и незавершенные) и исправление брака, полученного от него; расходы по элементам; расходы по видам деятельности предприятия; прочие расходы и потери предприятия; себестоимость произведенной (завершеного) продукции; себестоимость реализованной (проданной) продукции. Установлено степень влияния изменения оплаты труда на себестоимость продукции. Анализ расходов предприятия и себестоимости продукции предложено проводить по 8 направлениям. В частности: план расходов и себестоимости продукции и уровень его выполнения; отклонения в затратах и себестоимости продукции; их динамика; изменений в издержках, ценах, номенклатуре и асортименте продукции; факторы влияния на себестоимость продукции и ее снижение по статьям и элементам затрат, отдельным изделиям.

Ключевые слова: учет, статистика, анализ, индексы, моделирование, расходы предприятия, себестоимость продукции, экономические показатели.

Economic Indicators of the Expenditures of Enterprise and the Costs of Production in Accounting, Statistics and Analysis

The article is devoted to topical issues of economic nature, selection, development and use of economic indicators of expenditures of the enterprise and the cost of production in accounting, statistics and analysis. Given the author's interpretation of the term 'economic indicators', which are numerical values of natural, labor or cost meters, which appropriately characterizes the economic objects, facts, events, phenomena. It is proposed to form the following groups of economic indicators of expenditures of the enterprise and the cost of production: the expenditures for production (finished and unfinished) and rework, resulting from it; the expenditures by the elements; the expenditures by activities of the company; other costs and losses of the enterprise; cost of manufactured (completed) products; cost of sales (sold products). The level of impact of changes in wages to the cost of production. Analysis of the company's expenses and production costs is proposed to fulfill by 8 directions. In particular: the plan of expenditures and the cost of production and the level of its implementation; variations in expenditures and production costs; their dynamics; changes in expenditures, prices, standards, nomenclature and product mix; factors affecting the cost of production and its decrease by articles and cost components, individual products.

Keywords: accounting, statistics, analysis, indexes, modeling, expenditures of the company, cost of production, economic indicators.

Постановка проблеми. Економічні показники відіграють, без перебільшення, ключову роль в господарсько-фінансовій діяльності сучасного конкурентоспроможного підприємства. Такі показники формуються, переважно, у системі фінансового, управлінського та статистичного обліку і є провідним сегментом в інформаційному забезпеченні статистичної звітності та в аналітичних обчисленнях підприємства. Від того на скільки вдало і системно підібрані економічні показники залежить ефективність роботи як кожного структурного підрозділу, так і підприємства загалом, що визначає його майбутні орієнтири. Кількість економічних показників (від двох-трьох десятків до кількох сотень, навіть тисяч, коли йдеться про підприємства-гіганти) та доцільність їхнього використання у конкретному підрозділі, підприємстві визначається до і під час здійснення господарських процесів (постачання, виробництво, збут), коли керівництво змушене у короткі часові проміжки ухвалювати компетентні управлінські рішення. Особливо непростими є управлінські рішення (щодо витрат підприємства, їх структури, доцільності здійснення, а також собівартості продукції, її якості і попиту на ринку), які необхідно ухвалювати в умовах системної кризи, котру нині переживає Україна. Таким чином, дослідження економічної природи, підбору, формування та використання економічних показників витрат і собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі є актуальними та вимагають поглиблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження економічної природи, підбору, формування та використання економічних

показників витрат і собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі, до певної міри, відображені у наукових працях економістів Г.І. Андреевої [1], М.А. Болюха [3], Ф.Ф. Бутинця, Ю.В. Вдовенко [2], З.В. Гуцайлюка, В.М. Жука [4], А.Г. Загороднього [5, 6], З.-М.В. Задорожного, А.М. Єрїної, Г.І. Кіндрацької [6], М.Б. Кулинич [7], П.О. Куцика, І.Д. Лазаришиної, З.Б. Литвин [8], К.Д. Льюїса [9], І.Г. Манцурова, М.М. Пантелейчука [10], Н.І. Пилипів, Н.В. Піскунової [11], В.К. Савчука, М.І. Скрипник, І.В. Спільник [13], О.А. Устенка [15], Ю.С. Цал-Цалка, А.Д. Шеремета [16], С.І. Шкарабана, В.В. Яворова [17] та інших.

Дослідженням економічних показників, як єдиного цілого, так і за окремими напрямками, на жаль, не приділено достатньої уваги. Це робилось лише інколи, в міру необхідності вирішення певних проблем економіки, організації й управління підприємством, господарського обліку і контролю, статистици й аналізу господарської діяльності. Сьогодні є потреба в уточненні визначення терміну «економічні показники»; встановленні діапазону, меж, методів формування економічних показників, методик обчислення та взаємозв'язку конкретного економічного показника чи їхньої групи з іншими економічними показниками; оцінювання рівня практичної вигоди для підприємств, які використовують економічні показники на серйозній науковій основі й т. д.

Метою статті є дослідження та обґрунтування системи економічних показників витрат підприємства та собівартості продукції як єдиного цілого в обліку, статистици й аналізі.

Бухгалтерський облік

Для досягнення мети у статті визначено і вирішуються наступні завдання:

- з'ясувати природу появи в науковій термінології терміну «економічні показники» та уточнити його;
- проаналізувати засади формування витрат підприємства і собівартості продукції;
- розкрити методику розрахунку економічних показників та обґрунтувати необхідність їхньої оптимізації і розширення класифікаційних ознак;
- встановити взаємозв'язок економічних показників та їх місце в обліку, статистиці і аналізі господарської діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. До основних категорій (логічних понять) економічного аналізу, за словами І.В. Спільник, О.М. Загородної, можна зарахувати: показник, фактор, резерв, модель та ін. Предмет і об'єкт дослідження характеризуються за допомогою показників, що відображають кількісну й якісну сторони явища або процесу. Згадані автори класифікують показники за 10 групами [13, с. 28-29].

Г.І. Андрєєва стверджує, що показник – це ознака, що характеризує яку-небудь одну сторону явища, дії, їх кількісну чи якісну характеристику, ступінь виконання певного завдання тощо. Дослідник також зауважує, що в умовах планової системи господарювання при оцінці діяльності підприємства важлива роль належала показникам: відсоток виконання плану, обсяг товарної продукції (робіт, послуг), обсяг валової продукції. В умовах ринку перше місце займають такі показники як обсяг продажу, прибуток, рентабельність і ціла низка оптимізаційних показників [1, с. 1-2].

Як вважають Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній, показник – це узагальнена характеристика певного економічного процесу чи об'єкта щодо конкретного місця і часу. Для аналізу діяльності підприємства обирають показники, за якими можна найбільш повно оцінити всі елементи системи [6, с. 15].

Показник, як зазначає О. Устенко, за економічними критеріями, – якісно визначена змінна величина, що набуває певного кількісного значення з множини можливих (наприклад, витрати обігу, валовий внутрішній продукт, рівень рентабельності, фондоозброєність праці, середньоспискова кількість працівників та ін.) [15, с. 786-787].

Показник бухгалтерського обліку, на думку А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюк, – вартісна оцінка майна, зобов'язань та господарських операцій суб'єкта господарювання, зафіксована в бухгалтерських документах (актах, вимогах, касових ордерах, лімітних картах, маршрутних листах, звітах, реєстрах, балансах тощо). Показник звітний – показник, використовуваний для складання звітів, у яких відображають реальний стан та результати діяльності підприємства за звітний період [5, с. 431-432].

Усі господарські явища і процеси вимірюються економічними показниками, які, на думку З.Б. Литвин, є характеристикою конкретного об'єкта чи процесу, а також його економічної суті в числовому виразі. Варта уваги система показників

економічного аналізу господарсько-фінансової діяльності підприємства, наведена цим науковцем за наступними їх групами: показники організаційно-технічного рівня розвитку підприємства; показники постачання; показники виробництва; показники збуту; показники забезпечення і використання трудових ресурсів; показники забезпеченості і ефективності використання засобів виробництва; показники використання предметів праці; показники собівартості продукції; показники фінансових результатів; показники фінансового стану підприємств [8, с. 120-121].

За твердженням І.І. Матієнко-Зубенко, інформаційна сукупність з мінімальним складом реквізитів-ознак і реквізитів-основ, достатнім, проте, для створення елементарного документа (документорядка), утворює економічний показник. Показник характеризує об'єкт управління з якісного й кількісного боку; має назву, яка розкриває його форму, та значення, котре доповнює форму кількісно-якісними характеристиками [3, с. 140].

Економічні показники – це, на наш погляд, числові значення натуральних, трудових або вартісних вимірників, що відповідним чином характеризують господарський об'єкт, факт, подію, явище.

Цікавою є думка М.А. Боллоха щодо необхідності класифікації показників собівартості за такими ознаками: 1) місце виникнення витрат: цехова, виробнича і повна собівартість; 2) тривалість періоду: середньомісячна, квартальна та середньорічна собівартість; 3) метод розрахунку: планова, нормативна і фактична собівартість; 4) об'єкти розрахунку: собівартість одиниці продукції, собівартість порівнянної продукції, собівартість непорівнянної продукції, собівартість усієї товарної продукції (витрати на одну гривню товарної продукції) [3, с. 461].

Переважає більшість економічних показників про витрати підприємства і собівартість продукції формується у системі фінансового обліку і фінансової звітності, а решта – у системі управлінського обліку (включаючи оперативний облік, стратегічну інформацію), під час статистичних спостережень, аналітичних обчислень.

Фінансовий і управлінський облік тісно пов'язаний з відповідними економічними показниками, зокрема щодо витрат підприємства та собівартості продукції. Так, у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій передбачено класи рахунків 2 «Запаси» (в тому числі синтетичні рахунки 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві»), 8 «Витрати за елементами» (в тому числі синтетичні рахунки 80 «Матеріальні витрати», 81 «Витрати на оплату праці», 82 «Відрахування на соціальні заходи», 83 «Амортизація», 84 «Інші операційні витрати», 85 «Інші затрати») та 9 «Витрати діяльності» (в тому числі синтетичні рахунки 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні

витрати», 93 «Витрати на збут» і т. д.) [12]. Аналогічно до структури класів рахунків, синтетичних рахунків, субрахунків, аналітичних рахунків можна підбирати, формувати та використовувати багато менш-більш узагальнених економічних показників, кількісні й якісні параметри яких безперервно змінюються. Тому до основної інформації, отриманої з облікових джерел, має додаватись додаткова інформація про дату і час її одержання, з якого об'єкта обліку та на підставі якого первинного чи зведеного документа (електронного пристрою, ресурсу), за який період, який рівень узагальнення та ступінь достовірності інформації, хто виконавець (виконавці) та його (їх) телефон телефони).

За назвами класів рахунків, синтетичних рахунків, субрахунків, аналітичних рахунків бухгалтерського обліку пропонуємо сформувати наступні групи економічних показників щодо витрат підприємства і собівартості продукції: 1) витрати на виробництво (завершені та незавершені) і виправлення браку, отриманого від нього; 2) витрати за елементами; 3) витрати за видами діяльності підприємства; 4) інші витрати і втрати підприємства; 5) собівартість виробленої (завершеного) продукції; 6) собівартість реалізованої (проданої) продукції.

Такі групи економічних показників можна формувати не тільки в системі фінансового обліку, але й в системі управлінського обліку.

Сьогодні, в умовах підвищення рівня автоматизації бухгалтерського обліку, з одного боку, кількість і якість загальних та індивідуальних економічних показників збільшується та поліпшується, тому важливо вміти їх правильно підбирати, сортувати, групувати й аналізувати з метою забезпечення високої ефективності та якості управління підприємством, організацією. Проте, з іншого боку, значення економічних показників не варто занадто переоцінювати і намагатись встежити за кожним із них, адже це просто нереально. Зважаючи на таку ситуацію, керівникам та спеціалістам будь-якого підприємства, необхідно періодично (1-2 рази на рік) скликати наради щодо використовуваних економічних показників та звітності за ними для перегляду, змін і доповнень номенклатури цих показників, рівнів їхньої деталізації та управління, термінів підготовки і подання у звітних формах відповідним споживачам інформації.

Точність та достовірність економічних показників забезпечується на рівні первинного обліку, статистичних спостережень, коли керівники структурних підрозділів, табельники, обліковці, статистики вносять інформації у її первинні носії. Якщо ці фізичні особи зацікавлені у правильності відображення даних, то такі дані будуть максимально наближеними до дійсності. Якщо ні, тоді первинні економічні показники будуть викривленими або сфальсифікованими, що призведе до неправильних висновків, а відповідно і до помилкових управлінських рішень.

З точки зору М.Б. Кулинич, для планування і ухвалення раціональних управлінських рішень на основі аналізу собівартості продукції доцільно застосовувати аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг – прибуток» (SVP – аналіз). Такий аналіз сприяє не тільки встановленню точки беззбитковості, а й виявляє реакцію прибутку підприємства на зміну інших параметрів діяльності (обсягу реалізації, ціни, змінних та постійних витрат) [7, с. 190].

Провідними органами, які відповідають за організацію та забезпечують збирання, зберігання, оброблення, передавання та використання статистичної інформації є органи державної статистики. Основною метою цих органів є максимальне задоволення потреб користувачів в об'єктивній статистичній інформації, надання можливості адекватної оцінки соціально-економічної ситуації в країні, здійснювати аналіз усіх процесів та виробляти ефективні управлінські рішення. ... Статистичні дані повинні мати певні характеристики та бути: а) вірогідними (відповідати реальному стану); б) повними за обсягом і суттю; в) своєчасними; г) порівняними в часі та у просторі; д) доступними [2, с. 15-16].

В статистиці економічні показники витрат підприємства і собівартості продукції виразно проявляються через індекси.

Нехай кількісне значення c економічного показника є сумою n компонентів:

$$\sum_{i=1}^n ci, \quad (1)$$

де ci – кількісне значення i -тої компоненти. Величину ci представлено у вигляді:

$$ci = a_i c \quad (2)$$

де a_i – частка i -тої компоненти в сумі, $0 < a_i < 1$,

$$\sum_{i=1}^n a_i = 1.$$

Нехай кожна компонента (доданок) зміниться в k_i разів.

Тоді величина економічного показника становитиме:

$$co = c \sum_{i=1}^n k_i a_i. \quad (3)$$

Кількісне значення показника зміниться в $\frac{co}{c}$ разів.

$$\frac{co}{c} = \sum_{i=1}^n k_i a_i. \quad (4)$$

Приклад 1. Нехай собівартість c є сумою оплати праці p та інших витрат r :

$$c = p + r \quad (5)$$

Частку оплати праці в собівартості позначимо a . Якщо оплата праці зміниться в k разів, то одержимо

$$co = kac + (1 - a)c \quad (6)$$

$$\frac{co}{c} = (k - 1)a + 1 \quad (7)$$

На основі останньої формули одержимо відповідні дані (табл. 1).

Значення відносної зміни собівартості $\frac{co}{c}$ в залежності від величини a, k .

Нехай частка оплати праці в собівартості становить 0,2 (20%). При зростанні оплати праці удвічі (на 100%) із таблиці одержимо, що собівартість збільшиться в 1,2 рази (на 20%).

Таблиця 1

Залежність частки оплати праці в собівартості від зміни оплата праці в k разів

a/k	1,2	1,4	1,6	1,8	2,0	2,2	2,4	2,6	2,8	3,0
0,1	1,02	1,04	1,06	1,08	1,10	1,12	1,14	1,16	1,18	1,20
0,2	1,04	1,08	1,12	1,16	1,20	1,24	1,28	1,32	1,36	1,40
0,3	1,06	1,12	1,18	1,24	1,30	1,36	1,42	1,48	1,54	1,60
0,4	1,08	1,16	1,24	1,32	1,40	1,48	1,56	1,64	1,72	1,80
0,5	1,10	1,20	1,30	1,40	1,50	1,60	1,70	1,80	1,90	2,00
0,6	1,12	1,24	1,36	1,48	1,60	1,72	1,84	1,96	2,08	2,20
0,7	1,14	1,28	1,42	1,56	1,70	1,84	1,98	2,12	2,26	2,40

Приклад 2. Моделювання вартості експорту. Нехай E – початкова вартість експорту, aE – частка металургії в експорті ($0 \leq a \leq 1$), k – коефіцієнт зміни ціни на металургійну продукцію. Тоді одержимо:

$$E = aE + (1-a)E \quad (8)$$

Відносна зміна вартості експорту становитиме

$$\frac{Eo}{E} = a(k-1) + 1 \quad (9)$$

Вважається, що ціни на інші види експорту не змінюються.

Розглянемо ситуацію трьох доданків (металургія, хімія, інші види експорту).

$$E = a_1E + a_2E + (1-a_1-a_2)E, \quad (10)$$

де a_1, a_2 – відповідно частки металургії та хімії в експорті ($0 \leq a_i \leq 1 \quad i=1; 2$).

При зміні цін на металургію та хімію відповідно в k_1 та k_2 разів відносна зміна вартості експорту дорівнюватиме

$$\frac{Eo}{E} = (k_1-1)a_1 + (k_2-1)a_2 + 1 \quad (11)$$

Перейдемо до економічних показників витрат підприємства і собівартості продукції та їх використання в економічному аналізі.

«Традиційним узагальнюючим синтетичним показником ефективності раціоналізації витрат операційної діяльності є коефіцієнт дієздатності (або рівень витрат на 1 грн. доходу). Цей показник має три різновиди: виробнича собівартість на 1 грн. вартості товарної продукції; собівартість реалізованої продукції на 1 грн. доходу; загальні операційні витрати на 1 грн. доходу» [11, с. 361].

Показники затрат на виробництво і собівартості продукції добре відобразив М.М. Пантелейчук. Він пише, зокрема, про витрати сільськогосподарського виробництва по підприємству загалом і на 1 га сільськогосподарських угідь або ріллі; структуру затрат на виробництво у сільському господарстві; собівартість продукції та її види; види продукції і витрати на неї (прямі, накладні, загальногосподарські, загальногосподарські, витрати на одну грошову одиницю товарної продукції); розподіл накладних витрат за галузями і об'єктами калькуляцій; динаміка та виконання плану собівартості продукції; середня

собівартість продукції за кілька років; відхилення собівартості продукції за підгалузями сільського господарства (рільництво, тваринництво) і за окремими їх видами; можливий розмір зниження собівартості продукції тощо [10, с. 112-118].

Аналіз собівартості продукції підприємства (об'єднання), за твердженням А.Д. Шеремета і Р.С. Сайфуліна, можна проводити за наступними групами показників: плану із собівартості товарної продукції та його виконання; зміни номенклатури і асортименту; зниження собівартості окремих виробів; зміни витрат на одну грошову одиницю товарної продукції в порівнянні з минулим періодом; виконання плану зниження собівартості товарної продукції наростаючим підсумком; зниження собівартості за статтями витрат; зміни цін та норм затрат матеріалів; зміни співвідношення продуктивності праці і середньої заробітної плати; витрат фонду заробітної плати; динаміки рівня витрат на обслуговування виробництва та управління, цехових і загальнозаводських витрат, непродуктивних витрат, втрат від браку; поза виробничих витрат; виконання плану із собівартості продукції загалом по об'єднанню в розрізі структурних одиниць [16, с. 130-205].

На підставі матеріалу поданого вище, аналіз витрат підприємства і собівартості продукції доцільно здійснювати за такими групами показників: 1) плану витрат підприємства та собівартості продукції і рівня його виконання; 2) відхилень у витратах підприємства та собівартості продукції; 3) динаміки витрат підприємства і собівартості продукції; 4) змін у витратах, цінах, нормах, номенклатурі й асортименті продукції тощо; 5) факторів впливу на собівартість продукції та її зниження за статтями й елементами витрат, окремими виробами; 6) формування і розподілу витрат (затрат) підприємства та його сегментів; 7) структури затрат на виробництво продукції, витрат діяльності; 8) собівартості продукції структурної одиниці підприємства (об'єднання).

На основі інформації зі звітів про фінансові результати побудована аналітична таблиця про операційні витрати підприємства за три останні роки (табл. 2).

Динаміка операційних витрат підприємства в розрізі елементів за 2011-2014 роки

№ з/п	Витрати за елементами	Роки				Відхилення (2014 р. в порівнянні 2011 р.)		
		2011		2014		тис. грн.	у відсотках	у структурі витрат, %
		тис. грн.	структура витрат, %	тис. грн.	структура витрат, %			
1.	Матеріальні затрати	2005	51,23	2174	49,54	169	8,43	- 1,69
2.	Витрати на оплату праці	989	25,27	1261	28,74	272	27,50	3,47
3.	Відрахування на соціальні заходи	372	9,50	468	10,67	96	25,81	1,17
4.	Амортизація	218	5,57	153	3,49	- 65	- 29,82	- 2,08
5.	Інші операційні витрати	330	8,43	332	7,56	2	0,61	- 0,87
6.	Разом	3914	100,00	4388	100,00	474	12,11	x

Джерело: складено на основі [14].

Дані табл. 2 засвідчують, що матеріальні затрати, які займають найбільшу питому вагу (49,54-51,23 %) в досліджуваних тут витратах, загалом збільшились на 169 тис. грн. або на 8,43 %, проте у структурі операційних витрат вони дещо зменшились (на 1,69 %), водночас із зменшенням питомої ваги амортизації (на 2,08 %) та інших операційних витрат (на 0,87 %).

Отже, аналіз витрат підприємства і собівартості продукції (робіт, послуг) буде лише тоді ефективним, коли до підбору та застосування економічних показників підходити системно і послідовно, зважаючи на обсяги діяльності підприємства, галузеві його особливості, рівень фахової підготовки бухгалтерів, статистиків, бухгалтерів-статистиків, аналітиків, бухгалтерів-аналітиків.

Висновки. Економічні показники – це числові значення натуральних, трудових або вартісних вимірників, що відповідним чином характеризують господарський об'єкт, факт, подію, явище.

Переважна більшість економічних показників про витрати підприємства та собівартість продукції (робіт, послуг) формується у фінансовому обліку і фінансовій звітності, а решта – в управлінському обліку (включаючи оперативний облік, стратегічну інформацію), статистичних спостережень, аналітичних розрахунків.

За назвами класів рахунків, синтетичних рахунків, субрахунків, аналітичних рахунків бухгалтерського обліку пропонуємо сформувати наступні групи економічних показників щодо витрат підприємства і собівартості продукції: 1) витрати на виробництво (завершені та незавершені) і виправлення браку, отриманого від нього; 2) витрати за елементами; 3) витрати за видами діяльності підприємства; 4) інші витрати і втрати підприємства; 5) собівартість виробленої (завершеного) продукції; 6) собівартість реалізованої (проданої) продукції.

В умовах підвищення рівня автоматизації бухгалтерського обліку, керівникам та спеціалістам будь-якого підприємства, необхідно періодично (1-2 рази на рік) скликати наради щодо використовуваних

економічних показників та звітності за ними для перегляду, змін і доповнень номенклатури цих показників, рівнів їхньої деталізації та управління, термінів підготовки і подання у звітних формах відповідним споживачам інформації.

В статистиці економічні показники витрат підприємства і собівартості продукції виразно проявляються через індекси. В статті наведено низку формул з індексами, що стосуються економічного показника і його компонентів, зв'язку собівартості продукції з оплатою праці та іншими витратами підприємства, а також залежності вартості експорту від зміни цін на металургія, хімія, інші види експорту.

Аналіз витрат підприємства і собівартості продукції (робіт, послуг) доцільно здійснювати за такими групами показників: 1) плану витрат підприємства та собівартості продукції і рівня його виконання; 2) відхилень у витратах підприємства та собівартості продукції; 3) динаміки витрат підприємства і собівартості продукції; 4) змін у витратах, цінах, нормах, номенклатурі й асортименті продукції тощо; 5) факторів впливу на собівартість продукції та її зниження за статтями й елементами витрат, окремими виробами; 6) формування і розподілу витрат (затрат) підприємства та його сегментів; 7) структури затрат на виробництво продукції, витрат діяльності; 8) собівартості продукції структурної одиниці підприємства (об'єднання).

Подальші дослідження доцільно проводити в напрямку поглиблення теорії і методики обчислення економічних показників, обґрунтування оптимальної їхньої кількості та структури, ефективного формування й використання в обліку, статистиці та аналізі на різних рівнях управління.

4 Список використаних джерел

1. *Андрєєва Г.І.* Система формування економічних показників як база аналізу господарської діяльності підприємства / Г.І. Андрєєва // Ефективна економіка. – 2014. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2872>.
2. *Вдовенко Ю.В.* Інструментарій та основні показники статистики інноваційної діяльності підприємств / Ю.В. Вдовенко // Вісник економічної науки. – 2014. – № 1. – С. 15–18.
3. Економічний аналіз [навч. посіб.]. – 3-тє вид., без змін / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток та ін.; за ред. акад. ННАУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К. КНЕУ, 2007. – 560 с.
4. *Жук В.М.* Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, О.С. Вдовенко // Облік і фінанси. – 2013. – № 4(62). – С. 32–38.
5. *Загородній А.Г.* Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
6. *Кіндрацька Г.І.* Економічний аналіз: підруч.; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – К.: Знання, 2008. – 487 с.
7. *Кулинич М.Б.* Процеси формування собівартості продукції: [монографія] / М.Б. Кулинич. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. – 204 с.
8. *Литвин З.Б.* Теорія економічного аналізу: методичні поради і завдання з дисципліни, для студентів напрямку підготовки «Менеджмент» 6.030601 усіх форм навчання / З.Б. Литвин. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 224 с.
9. *Льюис К.Д.* Методы прогнозирования экономических показателей / К.Д. Льюис. – М.:

Финансы и статистика, 1986. – 133 с. – (Б-чка иностр. книг для экономистов и статистиков).

10. *Пантелейчук М.М.* Витрати виробництва і собівартість продукції / М.М. Пантелейчук. – В кн.: Іванух Р.А. Довідник економічних показників сільського господарства / Р.А. Іванух, М.М. Пантелейчук, І.В. Попович; за ред. І.В. Поповича. – К.: Урожай, 1979. – С. 111–118.

11. *Піскунова Н.В.* Аналіз витрат виробництва яка важлива ланка ефективного управління промислового підприємства / Н.В. Піскунова, М.Г. Федорець, К.С. Піскунова // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 13. – С. 357–364.

12. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mfu.gov.ua.

13. *Спільник І.В.* Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни (для студентів економічних спеціальностей) / І.В. Спільник, О.М. Загородна. – Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 432 с.

14. Статистичний щорічник України за 2013 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К: Державна служба статистики України, 2014. – 534 с.

15. *Устенко О.А.* Показник / О.А. Устенко. – В кн.: Економічна енциклопедія: У трьох томах. – Т. 2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відпов. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С. 786–787.

16. *Шеремет А.Д.* Аналіз себестоимости продукции / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – В кн.: Методика учета и анализа себестоимости продукции / А.Ф. Аксененко, В.В. Новиков, В.И. Сидоров, А.Д. Шеремет и др.; под. ред. А.Д. Шеремета. – М.: Финансы и статистика, 1987. – С. 130–205.

17. *Яворов В.В.* Роль облікової інформації в управлінні підприємством / В.В. Яворов // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 2. – С. 54–61.